

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

Bakalářská práce

REFLEXE II. Vatikánského koncilu v životě služebnice Boží

SESTRY ELIŠKY PRETSCHNEROVÉ

Autor: Ing. Martin Weisbauer

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Hradec Králové

2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Ing. Martin Weisbauer

Studium: P131435

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Název bakalářské práce: **Reflexe II. Vatikánského koncilu v životě služebnice Boží sestry Elišky Pretschnerové**

Název bakalářské práce AJ: The reflection of the II. Vatican council in the life of the servant of God nun Eliška Pretschner

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá teologickou analýzou života Elišky Pretschnerové z Kongregace Školských sester sv. Františka (OSF) u které probíhá v současnosti beatifikační proces. Práce má za úkol osvětlit především propojení jejího praktického a pracovního života s Řeholí svatého Františka a se zaváděním výsledků II. Vatikánského koncilu do praxe, o což se nemalou měrou zasloužila. Současně práce poukáže i na (z toho plynoucí) odkaz sestry Elišky Pretschnerové dnešní moderní době. Práce nejprve vymezuje své cíle a zdůvodňuje výběr daného tématu. Poté analyzuje z teologického hlediska reakce sestry Elišky Pretschnerové na závěry II. Vatikánského koncilu a jak tato její reflexe koncilních dokumentů souvisí s františkánskou řeholí a s moderním životem dnešní doby.

Cincialová, Marta Lucie. Tajemství Ducha svatého podle Františka z Assisi, Antonína z Padovy a Bonaventury z Bagnoregia. Olomouc: CMTF UP, 2009. MÜLLER, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastorační činnost: člověk v Kristu Ježíši. 2. vyd. Editor Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, xxxv, 888 s. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-807-1952-596. PESCH, Otto Hermann. Druhý vatikánský koncil: 1962-1965 : příprava, průběh, odkaz. Vyd. 2. Překlad Karel Floss. Praha: Vyšehrad, 2014, 435 s. ISBN 978-80-7429-398-6. PIŤHA, Petr. Přišla jsem vám sloužit: životní příběh S.M. Elišky Pretschnerové, OSF. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 231 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-7195-247-3. ŘEHOLE a život bratří a sester III. řeholního řádu sv. Františka. Dostupné na: <http://www.sestry-osf.cz/rehole.htm>

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Oponent: Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Anotace

WEISBAUER, Martin. Reflexe II. vatikánského koncilu v životě služebnice Boží sestry Elišky Pretschnerové. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016, 47 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá analýzou života Elišky Pretschnerové z Kongregace Školských sester sv. Františka (OSF), u které probíhá v současnosti beatifikační proces. Práce si klade za úkol osvětlit především propojení jejího praktického a pracovního života se zaváděním myšlenek a závěrů II. vatikánského koncilu do praxe, o což se nemalou měrou zasloužila. Současně práce poukáže i na (z toho plynoucí) odkaz sestry Elišky Pretschnerové dnešní moderní době. Práce nejprve vymezuje své cíle a zdůvodňuje výběr daného tématu. Poté analyzuje reakce sestry Elišky Pretschnerové na závěry II. vatikánského koncilu a ukazuje, jak tato její reflexe koncilních dokumentů souvisí s františkánskou řeholí a s moderním životem dnešní doby.

Klíčová slova: II. vatikánský koncil, sestra Eliška Pretschnerová, dokumenty, Sekretariát řeholních společenství, Kongregace Školských sester sv. Františka

Annotation

WEISBAUER, Martin. The reflection of the II. vatican council in the life of the servant of God nun Eliška Pretschner. Hradec Králové: Faculty of Education, Univerzity of Hradec Králové, 2016, 47 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor Degree Thesis analyzes the life of nun Eliška Pretschner, member of the Congregation of the School Sisters of St . Francis (OSF) for which currently runs the beatification process . Work aims to shed light on the interconnection of practical and professional life of this nun with the introduction of ideas and conclusions II Vatican Council into practice , for which she deserved to. Simultaneously, this Bachelor Degree Thesis refers on a reference of nun Eliška Pretschner to modern times . First defines its objectives and reasons for the choice of the topic . After analyzing the reaction of nun Eliška Pretschner on conclusions of the II. Vatican Council and shows how such a reflection conciliar documents related to the Franciscan religious orders and the modern life of today.

Keywords: The II. vatican council, Eliška Pretschnerová OSF, document, The Secretariat religious communities, Congregation of the School Sisters of St. Francis, Church in Czechoslovakia

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. dubna 2016:

Podpis studenta:

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce ThLic. Davidu Boumovi, Th.D. za inspirující rady a metodické vedení, a dále sestře Zdislavě Noskové OSF, postulátorce beatifikačního procesu sestry Elišky Pretschnerové, služebnice Boží, za cenné informace a za velkou pomoc v orientaci ve zpracovávaném tématu a Mgr. Lukášovi Peškovi za jazykovou korekturu.

Obsah:

1 Úvod	8
2 Stručný životopis sestry Elišky	12
3 Stručné seznámení s vývojem řehole a spiritualitou Školských sester sv. Františka a jejich vlivem na život sestry Elišky	17
4 Výstupy z II. vatikánského koncilu	20
5 Historické okolnosti a politické pozadí doby po ukončení koncilu zvláště v Československu	24
6 Přijetí II. vatikánského koncilu sestrou Eliškou a jeho vliv na způsob jejího myšlení v různých oblastech	26
6.1 Oblast vlastního života a spirituality	26
6.2 V oblasti řeholního života.....	27
6.3 V roli generální představené.....	31
6.4 V oblasti ostatních řeholí a zejména práce v Sekretariátu řeholních společenství	33
6.5 V oblasti liturgie	39
6.6 V oblasti laické	42
7 Závěr – význam reflexe II. vatikánského koncilu sestrou Eliškou pro dnešní život a prožívání františkánské spirituality v dnešní době – shrnutí a dnešní aktuálnost	43
8 Seznam použité literatury a pramenů	46

1 Úvod

K výběru uvedeného tématu mne vedlo několik důvodů a ke zpracování bakalářské práce jsem si ho nevybral náhodou. O osobu Elišky Pretschnerové se zajímám již několik let. V roce 2014 jsem natočil pro Radio Proglas v rámci cyklu *Dotýkání světla* pořad s názvem *Eliška Pretschnerová, služebnice Boží*, a spolupracoval jsem na něm se sestrou Zdislavou Noskovou OSF, postulátorkou beatifikačního procesu Elišky Pretschnerové. Pořad byl v premiéře odvysílán 29. srpna 2014 a dočkal se několika repríz.

Osoba sestry Elišky mne zajímá nejen z důvodů profesních, ale i spirituálních, jelikož jsem členem Sekulárního řádu sv. Františka, do nějž spadá i řeholní společenství sestry Elišky, což je kongregace Školských sester sv. Františka. Zamýšleným výstupem této práce bude rovněž další populárně – naučný pořad v Radiu Proglas, který by měl mít obdobný název jako tato práce a bude se zabývat zde uvedenou tematikou.

Na sestře Elišce mne zaujalo to, že přestože, možná snad také právě proto, že byla františkánkou, dovedla velmi dobře pochopit moderní dobu, ve které žila a s tím i závěry II. vatikánského koncilu, které ji byly velice blízké. Dalo by se dokonce říci, že je svým životem snad již předem očekávala či předjímalá. Celé její životní snažení a práce se totiž nesly v tomto duchu.

Stejně jako svatý František, i ona zaslechla od Krista výzvu k obnovení církve. František měl nejprve za to, že má obnovit kostel, a proto s pracemi hned začal. Teprve později zjistil, že výzva obsahovala apel k obnovení církve. Jak známo, v italském jazyce i mnoha dalších existuje pro kostel a církev stejný výraz. V životě sestry Elišky Pretschnerové můžeme rovněž pozorovat podobnou výzvu, kterou uposlechla. Budovala a obnovovala církev jak na materiální úrovni (např. kapli v Hoješíně), tak především na úrovni duchovní. Zde se její práce projevovala především v šíření a prosazování myšlenek II. vatikánského koncilu, který se uskutečnil za jejího života. Eliška však nejprve musela obnovit kostel v sobě, ve svém nitru, aby měla dost sil pro činnost vnější.

Navenek byla člověkem, který zanechával ve svém okolí, kamkoli přišla, jisté stopy. Byl to jednak údiv nad krásou její osobnosti, jednak záblesky hrdinství, které však bylo často patrné jen těm, kdo žili v její bezprostřední blízkosti, a v neposlední řadě i příklad řeholních ctností a svědomité zachovávání předpisů,

kteří však u ní nikdy nepůsobilo nepřírozně nebo odpudivě. Možná také proto, že si současně zachovávala lásku a dobrotu srdce a nadání pro velkou citlivost a empatii vůči svým bližním. Milovala všechny stejně, nikomu nedávala přednost, nikoho neupozadovala. Proslula svým výrokem: „Sestry, přišla jsem vám sloužit. Prosím, pomozte mi.“ Vytvořila tak úplně nové pojetí úřadu představené, které bylo do té doby zcela neznámé, objevené, ale zároveň hluboce františkánské. Na to sestry nikdy nemohly zapomenout.

Františkánský duch se zobrazoval i v její mimořádné kajícnosti, ovšem byla to kajícnost františkánsky radostná, ne upjatá a zachmuřená, plná oblažujícího dobra. V komunitě, kde působila, vznikaly nové vztahy, vztahy služby, úcty jedné sestry ke druhé, podílení se na autoritě, vztahy svobody i vzájemné závislosti, tak, jak definoval slib poslušnosti II. vatikánský koncil. Svým postojem dovedla vyjít i s nepřilíš přátelskými osobami a dokonce i s pracovníky, kteří zabezpečovali komunistický dohled. Jejich nepřátelský a podezřívavý postoj se, až na výjimky, mimořádným působením sestry Elišky měnil.

Sestra Eliška tak dokázala obstát i v nelehkých podmínkách komunistické nesvobody v našich zemích. Výjimkou bylo přechodné uvolnění kolem roku 1968, ve kterém církev poněkud nabrala síly a sestra Eliška toto období rovněž plně využila. Především tím, že se ujala významného úkolu – založení Sekretariátu řeholních společností, o jehož činnosti se zmíním později. V této vhodné době tím v podstatě splnila požadavek dokumentu *Perfectae caritatis*, který mimo jiné uvádí: „Způsob života, modlitby a práce ať všude, a zejména v misijních zemích, náležitě odpovídá dnešním tělesným a duševním podmínkám členů a rovněž – podle povahy každé společnosti – i potřebám apoštolátu, kulturním požadavkům, sociálním a hospodářským poměrům.“¹

Práce sestry Elišky byla vzhledem k politickému pozadí, nesvobodě a pronásledování církve složitá, o čemž práce také stručně pojednává. Byla zde však paradoxně i jistá výhoda: Věřící u nás byli, díky omezenému přístupu k informacím a díky obtížnosti vést odborné diskuse, určitým způsobem chráněni od mnoha negativních směrů myšlení, které vznikaly ve svobodných částech světa. Postavení

¹ *Perfectae caritatis*, bod 3. Praktická měřítko přizpůsobené obnovy, vydáno V Římě u svatého Petra, 28. října 1965.

římskokatolické církve v Československu mělo svá specifika. Na jedné straně zde byla potřeba uchránit církevní dědictví a křesťanské hodnoty a zakonzervovat tak tradice, na straně druhé bylo jasné, že církev nutně reformu potřebuje. K tomuto názoru přispěly paradoxně v 50. letech 20. století internace významných osobností naší církve – biskupů, kněží i laiků. Ve věznicích a koncentračních táborech se nedobrovolně sešli a mohli, byť omezeně, diskutovat o klíčových tématech. Zde vlastně vznikalo podhoubí a příprava pro následné změny a pro budoucí zavádění koncilních reforem do praxe. A právě v tom měla později sestra Eliška oporu pro svou činnost.

Eliška přijala výsledky II. vatikánského koncilu primárně do svého osobního života a ve spiritualitě formou návratu k základům františkánství a ke kořenům. Poté je přijala do vlastního společenství, tedy vlastní řeholní rodiny – ve vlasti a posléze i v zahraničí. Podle toho budu členit i následující kapitoly.

To, že získala jistotu ve vlastním životě a osobní spiritualitě, jí usnadnilo následné uskutečňování koncilních zásad. Byla o závěrech koncilu bytostně přesvědčena a zcela se s nimi ztotožnila, což jí, společně s jejím pedagogickým talentem a silou osobnosti, velmi výrazně napomáhalo.

Ve své práci bych chtěl ukázat, jak františkánská spiritualita sestry Elišky korespondovala se závěry II. vatikánského koncilu (dokonce je často i předjímalá), v jakých oblastech prosazovala učení koncilu i s jakými překážkami se musela vypořádávat při jejich prosazování. S rizikem a trpělivou vytrvalostí za pomoci přátel obstarávala překlady koncilních dokumentů. Chtěl bych poukázat současně na to, že i františkánská spiritualita se dá žít moderně, v duchu pokoncilní doby, aniž by ustupovala tlaku světa a rozměňovala se v požadavcích dnešní doby a také, že františkánské sestry se staly dokonce v jistém slova smyslu průkopnicemi v realizování závěrů II. vatikánského koncilu. Bez zajímavosti není ani překvapivé souznění myšlenek sestry Elišky se současným papežem Františkem, které se podařilo alespoň částečně zachytit v nově se sestrou Eliškou (sestavila sestra Zdislava Nosková OSF).

Při studiu materiálu jsem spolupracoval právě také s výše jmenovanou sestrou, která je v současné době postulátorkou beatifikačního procesu služebnice Boží sestry Elišky Pretschnerové a která mi velmi pomohla zorientovat se v dané problematice. Během rozhovorů s ní jsem získal lepší vhled do tématu, což se projevilo v tom, že jsem

v této práci mohl následně určité věci popsat vlastními slovy. Mohl jsem se seznámit také mnohými materiály, které sestra Zdislava shromažďuje. Výhoda v přístupu k těmto materiálům beatifikačního procesu se však do jisté míry ukázala rovněž jako nevýhoda. V některých případech se totiž jedná o dokumenty utajené, právě z důvodu beatifikačního procesu, u nichž jsem narazil na nemožnost jejich citování. Z toho důvodu jsem nucen popsat některé skutečnosti související s tématem této práce spíše obecněji, vlastními slovy a bez uvedení konkrétních zdrojů. Rovněž u svědectví různých osob nelze uvést jejich konkrétní jména. S některými jsem se setkal osobně, svědectví jiných jsem našel v literatuře a také díky práci sestry postulátorky. Dalším mým zdrojem pak byla dostupná literatura, jejíž seznam připojuji k této práci. Přestože necituji ze všech pramenů, pomohly mi objasnit dobu a působení sestry Elišky. Celkově je možno konstatovat, že v práci jsem použil metodu historickou.

2 Stručný životopis sestry Elišky

Účelem této kapitoly není podat podrobný životopis sestry Elišky, smyslem je pouze stručně nastínit její životní dráhu, vzhledem k tomu, že nám pomůže lépe pochopit a zorientovat se v hlavním tématu této práce, a sice v působení sestry Elišky v době II. vatikánského koncilu a následně v pokoncilním období.

Je pravděpodobné, že sestra Eliška by nemohla přijmout ani řeholi sv. Františka ani později myšlenky II. vatikánského koncilu bez předchozí přípravy ze svého dětství a mládí. Vidíme, že Bůh ji po této cestě vedl již od počátku a měl s ní své záměry.

Rekonstrukci Eliščina životopisu velmi usnadňuje fakt, že od roku 1955 až do roku 1988, si nepřetržitě vedla svůj osobní deník. O něj se ostatně opírá i profesor Petr Piťha ve své životopisné publikaci o sestře Elišce s názvem *Přišla jsem vám sloužit*. Právě díky tomuto deníku můžeme hlouběji než běžně nahlédnout do jejího života a lépe pochopit i vnitřní pocity, radosti, těžkosti nebo obavy, které sestra Eliška prožívala.

Sestra Eliška, tehdy Anna Pretschnerová, se narodila 26. září 1911 v rodině hraběcího lesního, v hájovně na samotě. Vyrůstala v harmonické rodině. Ve svém deníku vzpomíná: „Vím, že jsem po mamince zdělila pracovitost, a to mně bylo celý život k prospěchu. Získala jsem si brzy lásku spolukandidek, protože jsem jim ráda pomohla (to je maminčina zásluha).“² Byla třetí z pěti sourozenců. Obecnou školu navštěvovala ve Svídnicí. Tatínek si přál, aby studovala Učitelský ústav sester sv. Františka v Chrudimi. Anna však měla obavy jít do školy k řeholním sestram, protože se obávala, že ji budou nutit k modlení. Brzy po nástupu do školy se jí však dotkla Boží láska. Vzpomíná: „Ty, Pane, jsi na mě čekal a již o vánocích jsem byla uchválena Tvou láskou a chtěla jít do kláštera.“³

V červnu roku 1930 odmaturovala a 9. září vstoupila do postulátu Kongregace Školských sester sv. Františka v Praze. Dne 12. srpna 1931 vstupuje do noviciátu a přijímá řeholní jméno Eliška. Její patronkou se stala sv. Alžběta Durynská. Do svého deníku si zapsala: „Teď už žádné přepsání, žádný škrt, žádná skvrna, žádná kaňka

² PIŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 9.

³ Tamtéž, s. 17.

a žádné slzy, aby se příběh nerozmazal.“⁴ Eliška na sobě začala pracovat, aby se stala zralou osobností a dobrou řeholnicí. Velkým vzorem se jí samozřejmě stal svatý František, ovšem byl to pro ni vzor nedostižný. „Přijímala Františkova stigmata jako takové vyšlehnutí pozemské lásky člověka směrem k Bohu, že je v plném řádu věcí, když je řád konečného světa překonán řádem nekonečna. Anna byla ovšem příliš věcná, aby po podobném sepětí s Kristem v nekonečnu doopravdy zatoužila. Nejspíše to viděla jako něco úchvatného, ale pro ni samotnou nedostižného, přinejmenším ne brzo. Jeho láska ke stvoření naopak byla jí blízká a údiv nad krásou stvořitelského díla a láska k němu byla něco, co už nyní a skutečně se sv. Františkem prožívala. V dalším se pilně cvičila. Chudobu a poslušnost, která splývala s pokorou, považovala za ústřední ctnosti.“⁵

Dalším velkým vzorem jí byla Anežka Česká. Na sestru Elišku působil především její příklad opravdovosti řeholního života a statečná obhajoba toho, co bylo na františkánství považováno za nejpodstatnější. Sestra Eliška se stávala podle Anežčina vzoru velkorysou, což se projevovalo i v jejím dalším životě a ve funkci pozdější generální představené. Toho se týkal i Anežčin přístup k autoritě: To, jak ustupovala do ústraní, a přitom se vždy více stávala autoritou, je rovněž něčím, co se v budoucnosti objevilo i u sestry Elišky.⁶

Jedním z významných vzorů, který také formoval sestru Elišku, byl řeholní kněz, františkán Jan Evangelista Urban (1901 – 1991), zakladatel Sester apoštolátu svatého Františka. O něm bylo známo, že byl velkým stoupencem směrů, které udával II. vatikánský koncil.

Rok po nástupu do noviciátu složila sestra Eliška v mateřinci v Praze své první sliby. Z rozhodnutí představených měla studovat matematiku a fyziku na Karlově univerzitě v Praze. Roku 1934 začala navštěvovat přednášky a zároveň učila na gymnáziu jako pomocná učitelka. Dne 27. srpna 1938 složila v mateřinci v Praze doživotní sliby. Bylo jí 27 let, byla mladá, silná, vzdělaná a plná ideálů. Avšak přišla okupace a sestry se mohly věnovat pouze ošetřovatelství. Nacisté uzavřeli střední školy. Sestry však toužily učit, proto učily děti na pražských předměstích. Sestra Eliška se snažila v těchto nelehkých dobách posilovat v dětech národní sebevědomí.

⁴ Tamtéž, s. 31.

⁵ Tamtéž, s. 27.

⁶ Srov. Tamtéž, s. 27 – 28.

V roce 1943 se stala představenou v mateřinci. Do komunity vždy vnášela radostnou atmosféru a povzbuzení, s nikým nemluvila o svých starostech, které měla při jednání s německými okupanty. Svěřovala je pouze Pánu.

Po skončení války sestra Eliška získala titul gymnaziální profesorky. Vyučovala matematiku a fyziku. Její žačky ji ctily a rády se jí se vším svěřovaly. Prokázalo se její nadání vést druhé, které pak velmi dobře použila později i při prosazování myšlenek II. vatikánského koncilu. V roce 1947 – 1948 jí byla svěřena péče o novicky. Eliška dbala na to, aby jim byla uchována vnitřní svoboda, kterou považovala za pevný základ zasvěceného života i potřebné kázně, což nebylo v té době právě obvyklé.

Rok 1948, který byl rokem 60. výročí založení kongregace, ovládli zemi komunisté, kteří při svém plánu na zničení církve začali především u kněží, řeholníků a řeholnic. Generální správa byla proto přemístěna do Říma a vznikla Česká provincie. Sestra Eliška se stala provinciální vikářkou a představenou komunity na Vinohradech. Když tam přišla poprvé, svolala sestry a řekla: „Sestry, přišla jsem vám sloužit. Prosím, pomozte mi“. Takto se představená většinou nechovala a sestry na to nikdy nezapomněly. Sestry však musely opustit školskou činnost a 14. září 1950 se musely přestěhovat do Krnova.

Koncem roku 1950 nastoupila s dalšími 15 sestrami službu v nemocnici v Podbořanech, kde absolvovala náročný doškolovací kurz, a získala diplom zdravotní sestry. „Eliška prošla v Podbořanech silnou zkouškou věrnosti a strmou cestou osobnostního zrání. Ve svém deníku se k době Podbořan a k silným zážitkům několikrát vrací. Píše např.: Vzpomínám, jak šťastná jsem byla v Podbořanech, kde jsme měli svou práci v nemocnici, vysilující, ale přinášející uspokojení. Byla jsem takřka hýčkána sympatií lidí. Snad na to ráda také vzpomínám proto, že jsem tam prožívala lidskou lásku, ale také, že jsem ji uměla obětovat a vzdát se jí pro lásku Boží.“⁷

V srpnu 1954 jmenovala generální představená sestru Elišku provinciální představenou a zároveň místní představenou ve Slatiňanech, kde žilo 70 sester. Tam se jí obávala, protože věděla, že mnoho sester je vůči ní kritických. Navíc v květnu 1955 byla jmenována i vedoucí Ústavu pro mentálně postiženou mládež. Sestra Eliška dbala na to, aby sestry po náročné službě u mentálně postižených dětí relaxovaly v přírodě a s osobami, s nimiž si rozuměly. Byla na sestry velmi náročná, ale když někoho

⁷ Tamtéž, s. 69.

neprávem napomenula, omluvila se. Nikoho nenechala v představě, že se zlobí a rychle dokázala, že ho má ráda.

Když přišel II. vatikánský koncil, byl zvláště pro sestru Elišku velkou nadějí a vzpruhou. Za jeho zdárný průběh se vytrvale modlila. Ve svém deníku chápe svůj stav jako nový začátek a začíná vidět dokonalost jinak, než ji viděla před 3 nebo 4 roky. Koncil a Svatý Otec Jan XXIII. jakoby otevřel okna a do života sestry Elišky začal proudit svěží, zdravý vzduch. Tento uzdravující proces se sice neobešel bez krizí a bojů, ale Kristovo evangelium lásky a pokoje pomalu, ale jistě začalo pronikat do jejího i dalších srdcí.“

Také ve Slatiňanech organizovala sestra Eliška setkávání řeholních představených v souvislosti s koncilem, v té době ovšem tajně a s velkým rizikem.

Spolu s řeholními kněžími a sestrami stála pak u zrodu Sekretariátu řeholních společností.

V roce 1969 se sestra Eliška zúčastnila mimořádné generální kapituly v Meranu, jejímž úkolem bylo začít obnovu v duchu koncilu podle dekretu *Perfectae caritatis*. V prosinci 1970 na XIII. generální kapitule v Římě byla zvolena generální představenou. I v pokročilém věku se naučila italsky a anglicky, sestram přinesla pochopení a lásku. Při návštěvě Československa v roce 1973 se její návštěva sester změnila v internaci. Byla tvrdě vyslýchána a internována po dobu 14 měsíců.

Na XIV. generální kapitule byla 20. července 1977 znovu zvolena generální představenou. V červenci 1983 na XV. generální kapitule byla pak zvolena již jiná generální představená a sestra Eliška se vrátila domů. Žila v domově pro starší sestry v Hoješíně. I zde chtěla být užitečná – držela noční služby u nemocných sester, pracovala v zahradě, překládala pro sestry i další věřící články z cizojazyčných zdrojů, opisovala materiály ke studiu a formaci sester. Umírá 4. května 1993 a 8. května byla pohřbena na hřbitově ve Slatiňanech. „Při pohřbu byli přítomni kromě generální představené a členek generální správy i velcí přátelé sestry Elišky: otec biskup královéhradecký Karel Otčenášek, opat Vít Tajovský OPraem, kteří dlouhá léta nesli statečně kříž pronásledování pro svou věrnost církvi, dále řada kněží, generální a provinční představené kongregací, mnoho sester, přátel a známých. V kapli kláštera při zádušní mši svaté a stejně tak u hrobu bylo řečeno mnoho krásných slov.

Kondolenční dopisy mluvily v superlativech o té, která v těžkých dobách byla příkladem věrnosti, lásky a nevšední lidské statečnosti. Jeden z přátel sestry Elišky napsal ve svém dopise, že byla zajisté obdařena povoláním k řeholnímu životu. Ale právě proto, že současně znala matematiku, fyziku a jazyky, dosáhla vyváženosti své osoby a mohla více porozumět různým lidem. Toto porozumění, spojené s opravdovou, upřímnou láskou, kterou dnes již skoro nikdo nezná, vyvolalo i u lidí církvi nepřátelských pocit úžasu a tolerance. Myslím, že sestra Eliška je typ moderní, realistické světice. Prosme ji o přímluvu v nebi a prosme Pána, aby došla v církvi oficiálního ocenění své lásky, statečnosti a krajní obětavosti.“⁸

Je patrné, jak bylo výše uvedeno, že sestra Eliška, jako moderní světice své doby, měla ty nejlepší předpoklady k šíření závěrů II. vatikánského koncilu a k jejich implementaci do konkrétního života.

Tehdejší královéhradecký biskup Karel Otčenášek, její dlouholetý spolupracovník a přítel zdůraznil, že sestře Elišce je zavázána vlast i církev. Byl to také on, kdo vyzval sestru Miladu Kopeckou, provinciální představenou, aby podnikla kroky nutné k zahájení procesu blahořečení sestry Elišky. Biskupská konference žádost jednohlasně schválila a 1. června roku 2001 zahájil královéhradecký biskup Dominik Duka diecézní fázi beatifikačního procesu.

⁸ neoficiální publikace „*Jak jsme znaly i neznaly osobnost naší spolusestry SM Elišky Pretschnerové OSF^c*“. K dispozici u Školských sester svatého Františka, s. 47-48.

3 Stručné seznámení s vývojem řehole a spiritualitou Školských sester

sv. Františka a jejich vlivem na život sestry Elišky

V úvodu této kapitoly bych chtěl zmínit, že přijetí Řehole Sekulárního řádu sv. Františka připravilo nepochybně sestru Elišku dále na přijetí II. vatikánského koncilu. Nabízí se zde otázka, proč zrovna sestru Elišku, na rozdíl od některých řádových spolusester. V čem bylo její prožívání františkánské spirituality jiné než jiných sester? Sestru Elišku především okouznil sám svatý František, který si svým ryzím a bezelstným postojem získával postupně přízeň jak prostých lidí, tak panovníků a nejvyšších církevních autorit. Podobně to můžeme pozorovat i u sestry Elišky, která dovedla vyjít prakticky s každým, i s komunistickými pohlaváry a jejich dozorem. S každým bez rozdílu jednala s láskou, byla však zároveň přímá, spravedlivá a neustoupila ze své cesty. Stejně jako sv. František roznášela pokoj a lásku kamkoli přišla. I ona měla v Boží prozřetelnost radikální důvěru a zároveň si byla vědoma vlastní nehodnosti, což z ní dělalo podobného „prost’áčka Božího“ jako z Františka.

Kongregace, do které Anna Pretschnerová vstoupila, byla založena v Grazu v Rakousku roku 1843. Zakladatelkou byla sestra Františka Antonie Lampelová. Po šesti letech existence se mladé společenství vnitřně rozdělilo. Matka Františka byla nemocná tuberkulózou a nemohla nový institut vést. Když nastoupila nová představená Agnes Pfund z Tyrolska, usilovala o změnu povahy řeholní rodiny po vzoru františkánských terciárek v rakouských Tyrolích. Změnila původní stanovy matky Františky, místní biskup je potvrdil a následně byly schváleny Svatým stolcem. Když matka Františka viděla, že společenství hrozí rozkol, po vypršení slibů raději odešla k bratrovi, kde za několik měsíců zemřela (v květnu 1851). Nová představená v dobré vůli začala nové dílo. Dosáhla připojení kongregace k I. františkánskému řádu, začala budovat mateřinec a vypracovala nové stanovy. Horlivě pracovala, ale na původní zakladatelku se úplně zapomnělo. Když ale generál františkánů oznámil do Říma připojení Školských sester k I. františkánskému řádu, Svatý stolec odpověděl, že připojení bylo prohlášeno za neplatné, zamítl upravené stanovy a sestry se vrátily k původním stanovám matky Františky (1865). Tak byla překonána prvotní krize a společenství bylo zachráněno. Za tím vším však stála životní oběť matky Františky Lampelové. V roce 1888 došlo k založení české větve kongregace ve Slatiňanech v královéhradecké diecézi. Sestra Hyacinta Zahálková se stala zakladatelkou samostatné

české větve Školských sester a zasloužila se o její rozšíření. Tolik stručná historie kongregace.

Když se sestra Eliška zúčastnila jako delegátka mimořádné generální kapituly v létě roku 1969, stala se objevem pro všechny přítomné. „Překvapovala šíří rozhledu, moudrostí a zároveň skromností. Na kapitule se projednávaly připomínky k současným Konstitucím a návrhy na nové Konstituce, tak jak to žádal II. vatikánský koncil. Sestra Eliška, která navázala přátelské styky se sestrami v Grazu, předložila podrobné informace o začátcích kongregace jak grazských sester, tak počátcích naší samostatné větve ve Slatiňanech. Její postoj k obsahu a výběru návrhů byl jasný: kongregace bude v doporučené době měnit pravidla života společenství podle dekretu *Perfectae caritatis*.“⁹

Když byla sestra Eliška zvolena generální představenou na generální kapitule v roce 1970, ihned se snažila opatřit veškerý dostupný materiál týkající se vzniku a rozvoje kongregace. Jednala tak na základě dokumentu *Perfectae caritatis*, který doporučoval řeholním společnostem návrat ke kořenům. Zpočátku totiž nebylo jasné, koho vlastně pokládat za zakladatele Školských sester sv. Františka. Původně byl za zakladatele pokládán biskup R. Š. Zängerle, který podle návrhu sestry Františky Lampelové sepsal konstituce a postaral se o schválení papežem Řehořem XVI.

Sestru Elišku dlouho zneklidňovalo, jak mohl biskup ze Štýrského Hradce založit jejich ženskou kongregaci, což bylo v kongregaci dlouho prezentováno. Již od začátku svého působení v kongregaci cítila při výuce jejích dějin něco utajovaného. Na některé své zvědavé dotazy, týkající se historie kongregace, dostávala často jen vyhýbavé a nejasné odpovědi. Později, již v roli generální představené, našla skutečnou zakladatelku kongregace Františku Antonii Lampelovou. A ukázalo se, že spiritualita zakladatelky naprosto souzněla se spiritualitou sestry Elišky. Tím sestra Eliška oprášila základy kongregace. Docílila toho tak, že se vydala na cestu do rakouského Štýrského Hradce, kde v archivech zahájila rozsáhlé pátrání. Výsledek její návštěvy byl jednak ten, že se jí podařilo snížit napětí, které vládlo z minulosti mezi sestrami rakouskými a jejich českou, již samostatnou větví, a dále, po prostudování místních archivních materiálů se jí podařilo zjistit, že skutečnou zakladatelkou

⁹ Tamtéž, s. 37.

kongregace je opravdu sestra Františka Antonie Lampelová. Po tomto objevu pak seznámila sestry se základy jejich spirituality.

Generální kapitula v roce 1977, kterou sestra Eliška vedla a na níž byla zvolena podruhé generální představenou, prohlásila již oficiálně, že kongregace považuje za svou zakladatelku sestru Františku Antonii Lampelovou, protože právě ona jí vtiskla františkánského ducha.

Sestra Eliška tím navázala také kontakty s původní kongregací v Grazu a otevřela spolupráci, která do té doby téměř neexistovala. Nechala důkladně studovat dokumenty v archivech ve Vatikánu, na biskupství v Hradci Králové, pátralo se také v kronikách v Grazu i v Praze. V Grazu byl sepsán životopis matky Františky, který byl přeložen a dán k dispozici sestrám.

Sestra Eliška tak splnila žádost koncilu a výzvu obsaženou v dokumentu *Perfectae caritatis* a objevila pravou zakladatelku Františku Antonii Lampelovou.

4 Výstupy z II. vatikánského koncilu

Abychom více objasnili, co sestra Eliška s elánem a radostí přijímala a žila, připomeňme si, čím vlastně II. vatikánský koncil byl, čím byl výjimečný a jaké byly jeho výstupy.

Výsledkem koncilu byly čtyři konstituce – *Lumen gentium* (*Věřoučná konstituce o církvi*), *Dei verbum* (*Věřoučná konstituce o Božím zjevení*), *Sacrosanctum concilium* (*Konstituce o posvátné liturgii*) a *Gaudium et spes* (*Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě*), dále 9 dekretů a 3 deklaráce.

Ve všeobecném úvodu k *Dokumentům II. vatikánského koncilu* koncil dobře vystihuje Karel Rahner. Připomíná, že po I. vatikánském koncilu by mohlo mít mnoho lidí dojem, že celá autorita v církvi je soustředěna pouze v osobě papeže a že biskupové jsou jen papežskými úředníky vykonávajícími rozkazy. Zdůrazňuje, že už jen pouhé uskutečnění II. vatikánského koncilu je významnou korekturou tohoto neporozumění a je událostí v církevních dějinách mimořádně významnou. Koncil byl koncilem skutečného dialogu a svobody, ale současně byla jeho základem i stará a trvalá víra katolické církve. Nejen v uspořádání liturgie, pastorační praxe a měnitelného lidského církevního práva, ale i u vlastních teologických otázek došlo v průběhu koncilu k názorovému rozrůznění, k úporným diskusím a také k oficiálním učitelským rozhodnutím, třebaže o nové nezměnitelné definice. Karel Rahner si všímá toho, že jak Jan XXIII. tak Pavel VI. dbali mnohem svědomitěji než Pius IX. na I. vatikánském koncilu, aby nenarušovali svobodu koncilu a jeho iniciativu. To se týkalo i složení důležitých komisí, které měly za úkol formulovat koncilové texty. Karel Rahner ukazuje, že II. vatikánský koncil byl koncilem církve a o církvi. V rámci zachování svobody Jan XXIII. neplánoval tematiku koncilu systematicky. Byl to koncil zaměřený především pastoračně, nikoli dogmaticky a církve si na něm pokládala otázky, které jí v ní samotné i ve světě kladla současná situace. Že se jedná o koncil pastorální, nechápal pouze papež Jan XXIII., ale stejného názoru byl i koncil sám. S pastorálním zaměřením je spojen i didaktický záměr. Jan XXIII. důrazně připomínal, že sama podstata církevního učitelského úřadu je pastorální a na to výrazně upozorňuje

i pastorální konstituce. Pouze dvě konstituce se nazývají věroučné – o církvi a o Božím zjevení.¹⁰

Karel Rahner říká, že „tento koncil byl už proto ve zvláštním smyslu pastorální, že kromě formulování trvalých zásad církve, jejích dogmat i její morální teologie, vydal i církevně právní, tedy zákonné normy pro život církve. Navíc proto, že měl odvalu vydat pokyny týkající se konkrétní situace, pokyny charizmatičké povahy, které se nemohou prostě odvodit ze zásad a všeobecných směrnic, pokyny, které odpovídají konkrétním imperativem na konkrétní situaci a tak se dovolávají odpovědné svobody lidí v církvi.“¹¹

Sestru Elišku oslovilo mimo jiné to, že viděla, že koncil uskutečňovali lidé a ti vnesli do průběhu koncilu i do jeho výsledků lidské prvky. Vyvinuli snahu, aby rozlišili živé od toho, co je již mrtvé, aby našli v každé době platný základ církve, a sice samotného Krista a jeho milost. Snažili se zároveň o konfrontaci se současností a „otevřít okna“, jak to požadoval Jan XXIII.¹²

Oto Mádr za překladatelskou skupinu dokumentů II. vatikánského koncilu do češtiny v předmluvě píše: „Vydáním překladu dokumentů II. vatikánského koncilu pověřil kardinál František Tomášek v roce 1968 původně čtyřčlennou skupinu. Vydání překladu však znemožnil nástup normalizační totality. Po určité stránce to mělo výhodu, protože se mohlo v dalších letech pracovat na zdokonaleném překladu ve spolupráci s řadou nových spolupracovníků z oblasti jazykovědy a teologických i jiných oborů.“¹³

Koncil se, zjednodušeně řečeno, podíval na celý život církve a potom ven, mimo církev. Ukázal například, jak se mají chovat po koncilu biskupové, kněží, jak má vypadat výchova ke kněžství, apod. To vše podle požadavků papeže Jana XXIII. a jeho *aggiornamenta*, tedy jakéhosi „z dnešního“ církve. Zjednodušeně řečeno pojem *aggiornamento* postihoval právě to, co prožívali i mnozí v Československu.

Nyní bychom měli zmínit, co bylo podstatnými dokumenty koncilu vzhledem k tématu této práce a vzhledem k reflexi koncilu sestrou Eliškou.

¹⁰ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 2. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 13-18.

¹¹ Tamtéž, s. 18.

¹² Srov. Tamtéž, s. 22.

¹³ Tamtéž, s. 2.

V první řadě byla klíčovým dokumentem pro sestru Elišku konstituce *Lumen gentium*, a to, stručně řečeno, z důvodu, že se zde objevila jí velice blízká myšlenka, a sice že svatost je v církvi pro všechny lidi, ne pouze pro vyvolené. Jedná se zde především o kapitolu 5 (*Všeobecné povolání k svatosti v církvi*) a kapitolu 6 (*Řeholníci*).

Dále byla pro sestru Elišku klíčovým dokumentem konstituce *Gaudium et spes*, týkající se společnosti, ve které církev žije a toho, jak se má křesťan v této společnosti chovat. Jak uvádí Karl Rahner, „můžeme bez váhání prohlásit, že církev tímto dokumentem zahájila na nejvyšší úřední úrovni dialog s těmi, kteří k ní jako instituci nepatří. Dialog v pravém smyslu: s vytyčením společné základny, s pohotovostí k naslouchání a vzájemnému poznávání, s přiznáním (více nebo méně zřetelným) vlastní neznalosti a chyb“.¹⁴ Sestře Elišce byla blízká i další charakteristika této konstituce, a sice „její odvaha dávat ve složité situaci, ve které dnešní člověk a jeho svět vězí, konkrétné pokyny. Ty se týkají především členů církve, ale jako připomínky, doporučení a pozvání jsou určeny všem lidem... Taková angažovanost církve v konkrétních záležitostech je v rozporu s těmi světskými kruhy, které si myslí, že úkolem církve je jen uspokojování náboženských potřeb (zatímco současně velmi přísně posuzují křesťanství podle jeho skutečné působnosti v konkrétnu)“.¹⁵

Dalším, naprosto stěžejním dokumentem byl pro sestru Elišku dekret *Perfectae caritatis*, tedy *Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života*. Jak uvádí Karl Rahner, „Dekret, který má 25 článků bez rozdělení na kapitoly, staví vědomě na 6. kapitole konstituce o církvi. Připojuje k ní především odkazy na řeholní právo, aniž je přitom příliš konkrétní“.¹⁶

V oblasti liturgie sestru Elišku velmi oslovila konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium*, který začala okamžitě uskutečňovat v praxi, jak ukážeme v kapitole pojednávající o oblasti liturgie. Sestra Eliška naprosto souzněla především se smyslem obnovy posvátné liturgie, kdy konstituce uvádí: „Aby se křesťanskému lidu jistěji dostávalo v posvátné liturgii mnoha milostí, touží svatá matka církev po uskutečnění celkové obnovy liturgie. Liturgie totiž obsahuje složku neměnnou, ustanovenou Bohem a částí podléhající změnám. Tyto části se postupem času mohou nebo dokonce musí měnit, jestliže do nich proniklo něco, co docela neodpovídá vnitřní

¹⁴ Tamtéž, s. 176.

¹⁵ Tamtéž, s. 177.

¹⁶ Tamtéž, s. 363.

povaze liturgie, nebo jestliže zastaraly. Texty a obřady je třeba při této obnově upravit tak, aby jasněji vyjadřovaly to svaté, čeho jsou znamením. Pro křesťanský lid by měly být snadno srozumitelné, pokud je to možné; lid by měl na nich mít účast plnou, aktivní a v duchu společenství.“¹⁷

Když začal II. vatikánský koncil, sestře Elišce bylo již 50 let. Dozrávala v celém svém životě k tomu, co prosazoval již iniciátor koncilu Jan XXIII., když říkal, že smysl koncilu je ten, aby lidé viděli do církve a církve viděla ven. Cítil, že by se měla církev nechat oslovit laiky a nástupce papež Pavel VI. k tomu později dodává, že církve měla v koncilu pro svět jenom slova lásky a pochopení. Šlo o to, aby církev vytvořila jakési okno k lidem, krok k lidem a lidé viděli do ní. Jak jsme již řekli, koncil nebyl dogmatické povahy, ale především pastorální. A právě tuto touhu otevřít se lidem a sloužit jim, měla sestra Eliška v sobě už dávno před tím. Když koncil začal, upokojilo se její celoživotní hledání. Svědectvím, které názorně ukazuje, jak sestra Eliška ve svém životě hledala to, co poté koncil přinesl, jak ke koncilním myšlenkám dávno před jeho vznikem inklinovala, přestože si ještě tehdy nebyla zcela jistá, zda je to správné, je zápis z Eliščina deníku: „V poslední době se i jinak rozjasnilo v mé duši. Zdávalo se mi naše křesťanství úzkoprsé, neživotné. V evangeliích se mi jevil křesťanský život jinak, než jak se praktikoval tento život v komunitě. Mnozí mně vytýkali můj kladný postoj k lidem z druhého tábora (laiků) a tito naopak vycítili, že si jich vážím a chovali se ke mně přátelsky. Žila jsem v nejistotě, zda je můj názor správný. A tu promluvil Řím: Velkorysá gesta Sv. Otce, jeho láska ke všem lidem, II. vatikánský koncil, poměr Sv. Otce k odloučeným bratřím – to vše posílilo moje přesvědčení, že moje chápání křesťanského života je správné. Díky, Pane Ježíši, díky!“¹⁸

¹⁷ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 2. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 140-141.

¹⁸ NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Novéna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 8.

5 Historické okolnosti a politické pozadí doby po ukončení koncilu zvláště v Československu

Druhý vatikánský koncil znamenal velmi důležitý předěl v dějinách katolické církve, paradigmatickou změnu. Dotkl se přirozeně i vývoje církve v tehdejší Československu. Pokoncilní vývoj se zde nastartoval především v letech uvolnění politické situace, tedy 1968 – 1969 v obrodném procesu Pražského jara. Výhodou implementace koncilních závěrů do církve v Československu byl nesporně časový souběh koncilu se společenským děním v zemi v té době.

Přestože toto období netrvalo dlouho, nastartování obrodných procesů v církvi bylo natolik intenzivní, že pokračovalo, byť s obtížemi a v utajení, i v pozdějších letech normalizace. Ovšem mnoho plánů zůstalo vlivem normalizace nesplněných a k jejich provádění se mohlo přikročit až o dvacet let později, to však již bylo v době, která se značně lišila od let šedesátých.¹⁹ V šedesátých letech již bylo komunistické moci více méně jasné, že církve se nepodaří zlikvidovat tvrdý postupem a pronásledováním, jak tomu bylo v letech padesátých, i to, že věřící občané nevymřou tak rychle, jak se předpokládalo, nepomohla ani likvidace tzv. sociálně – ideových předpokladů náboženství, jak předpokládala marxisticko – leninská ideologie.

„Zvláštnost postavení římskokatolické církve v Československu a jejího vztahu k reformám byla dána dvěma rozporuplnými skutečnostmi: Na jedné straně snahou zakonzervovat tradice, snahou ubránit základní křesťanské a katolické hodnoty, například bohoslužebný řád, kterou provázal neobyčejně silný pocit vázanosti na zahraniční vedení církve, reprezentované zejména osobností papeže. Na druhé straně tu ovšem byl podobně silný pocit, že církve reformy nutně potřebuje. Tento dojem byl paradoxně umocněn tím, že se významné osobnosti církve nedobrovolně sešly ve vězeních a koncentračních táborech, kde dokonce mohly nutné změny plánovat. Zde také poznaly, že leccos může být jinak.“²⁰

Snaha státu bránit církvi v šíření závěrů koncilu se projevovala v mnoha oblastech. Jednou z nich bylo i omezování vydávání církevních publikací. Právě zde se angažovala tajným šířením textů a samizdatů i sestra Eliška.

¹⁹ Srov. BALÍK, S., HANUŠ, J.: *Letnice dvacátého století, Druhý vatikánský koncil a české země*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 12.

²⁰ Tamtéž, s. 11.

V církvi vlivem situace 70. let byl prostor relativně volný více méně pouze pro realizování liturgické reformy, snahy církve reflektovat koncil i v jiných oblastech byly odsouzeny k nezdaru. Sestra Eliška se proto začala také angažovat právě v oblasti liturgické. Přitom se však snažila, aby nebyly závěry koncilu zúženy pouze na liturgickou oblast, která byla jen jejich sice důležitou, avšak menší součástí. Celou situaci komplikovala i skupina kněží organizovaných v prorežimních organizacích, především v „mírovém hnutí“, která vystupovala rovněž proti koncilové obnově. Jediné, co komunistický režim na závěrech II. vatikánského koncilu vítal, bylo zdůraznění světového míru, čehož se snažil také využít. Například bylo založeno Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* – sdružení katolických duchovních kolaborujících s komunistickým režimem v Československu, které bylo pokračovatelem Mírového hnutí katolického duchovenstva a jméno přijalo po slavné encyklice papeže Jana XXIII. Účelem sdružení bylo, stejně jako u jeho předchůdce, podryvání autority církevní hierarchie, podpora komunistických orgánů v tažení proti nim a prezentace postojů vyhovujících režimu, předkládaných „ve jménu katolické církve“. Toto hnutí rovněž ovládalo jediný povolený katolický tisk v zemi. Sestra Eliška vnímala, jak se hnutí i vydávaný tisk, především Katolické noviny, čím dál více odchyluje od názorů skutečných oficiálních církevních představitelů i od pravého učení církve.

6 Přijetí II. vatikánského koncilu sestrou Eliškou a jeho vliv na způsob jejího myšlení v různých oblastech

6.1 Oblast vlastního života a spirituality

Eliška jako františkánka skutečně žila ve vlastním životě františkánskými ctnostmi. Domnívám se, že nám tento fakt pomůže dokreslit jeden příklad za všechny, a to vzpomínka jedné sestry České provincie, která pracovala v Domově důchodců v Praze a která přibližuje hodnoty života sestry Elišky z pohledu blahoslavenství:

„Byla chudá, příkladně chudá, s radostnou chudobou sv. Františka. Chudí ji přitahovali. Kolika lidem zachránila život, ne pouze před smrtí hladem, ale před smrtí vyčerpáním při službě, před selháním v rodinných vztazích. Plakala s plačícími, tedy sdílela s nimi pronásledování, nedostatek jak hmotný, tak nedostatek lásky, taktu, pochopení. Nemocní a bolaví srdcem i duchem chodili za sestrou Eliškou, častěji však chodila ona za nimi. Tichost a skrytost: Zevní v zachovávaní silentia, v pokorném ztišení před Bohem, v trpělivém čekání v předpokojích také policie, na úřadech, kde často marně čekala celé hodiny na přijetí. Po spravedlnosti hladověla sestra Eliška v těžkých dobách útlaku. Pro sebe spravedlnost nežádala, ale bojovala za druhé. Za vlastní sestry, aby mohly alespoň dálkově studovat a získat diplomy pro svou práci u dětí s mentálním postižením. Starala se o rodiny pronásledovaných řeckokatolických kněží, o kněze, kteří zůstali osamoceni na svých venkovských farách. Mnoho jejího úsilí však zůstává dále lidským očím a srdcí utajeno. Milosrdenství: Vidět bolest a rychle spěchat pomoci, vycítit hrozící nebezpečí a postavit se jako hráz tvrdosti srdce – to bylo sestře Elišce vlastní. Blahoslavení čistého srdce neboť oni budou vidět Boha. Ano, sestra Eliška viděla Boha, viděla ho na své křížové cestě, potkávala ho ve všech lidech, i v těch nejubožejších viděla krásu Boží tváře. Pokojní budou Božími syny. Dávala pokoj každému, koho potkala. Nenabízela se, rozdávala pokoj a dobro celou svou bytostí jako pravá dcera sv. Františka. Ti, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, jsou blahoslavení a sestra Eliška se k nim řadí v klidném přijímání příkoří, sledování, zjevného pohrdání jak ze stran politické moci, ta někdy i z vlastních řad. A přesto milovala všechny.“²¹

²¹ neoficiální publikace „*Jak jsme znaly i neznaly osobnost naší spolusestry SM Elišky Pretschnerové OSF^c*“. K dispozici u Školských sester svatého Františka, s. 33-34.

Podle dalšího svědectví byla „sestra Eliška na prvním místě dobrým člověkem. Uměla s každým promluvit, nedělala rozdíly mezi lidmi, uměla lidem věnovat svůj čas. Uměla poradit, povzbudit, na každém člověku našla něco kladného, z čeho pak vycházela v jednání s lidmi. Byla taktní, pracovitá a skromná. Nezkazila žádnou legraci.“²²

Osobnost a spiritualitu sestry Elišky dokládá i zápis v jejím deníku, kde si dává svá soukromá předsevzetí:

- Budu se snažit o hlubší vnitřní život a povedu k tomu i svěřené duše.
- Budu navazovat kontakty se sestrami a zajímat se o jejich problémy.
- Budu se více zajímat o práci sester, častěji je navštívím a pohovořím s nimi.
- Budu pomáhat sestrám při kterékoli práci.
- Budu se snažit sloužit všem.
- Chci být v jednání klidná a vyrovnaná.
- Ke všem chci být vlídná a spravedlivá.
- Budu usilovat, abych s každým přátelsky jednala.
- Budu lidem důvěřovat, i když mě zklamou.²³

Koncil, za jehož zdárný průběh se sestra Eliška spolu se sestrami vytrvale modlila, jí přinesl doslova druhý dech. Jakoby z ní spadla únava a depresivní nálady. Ve svém deníku píše, že chce začít svůj pokoncilový noviciát. Koncil bere za svůj nový počátek.²⁴ Fakt, že byla tak úspěšná v prosazování myšlenek koncilu, lze z velké míry přisoudit právě tomu, že již od mládí k tomu dostávala všechny předpoklady – výchova, rodina, formace na střední škole, noviciát, duchovní cvičení.

6.2 V oblasti řeholního života

To, v čem se řeholní život liší od ostatního následování Krista, je především společenství. Sestře Elišce vyvstávaly na mysl otázky, jak žít ve společenství v řeholním životě a jak řeholi a františkánství vtělit do reality dne. Také její deník svědčí o jejím soustavném a důsledném úsilí o růst v ctnostech. Pravidelně si

²² NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Novéna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 8.

²³ Tamtéž, s. 12.

²⁴ Srov. PÍŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 95.

kontrolovala svá předsevzetí a podrobovala se přísné sebereflexi. Touto pravidelnou revizí začala, jak píše v deníku, svůj pokoncilový noviciát. V té době jí bylo již 56 let.²⁵

„V kongregaci pečlivě dbala, aby sestry byly co nejlépe poučeny. Byl to krajně obtížný úkol. Jednak bylo obtížné a riskantní sehnat potřebné materiály (sestra Eliška je vždycky sehnala!) a jednak je bylo třeba šířit. Musela nejprve pro tuto myšlenku získat a nadchnout sestry své vlastní kongregace a především sestry ve Slatiňanech. Práce byla dokonale promyšlena a zorganizována. Jednotlivé sestry byly zapojeny přesně podle svých schopností. Dobré písařky pochopitelně psaly, sestry zdatné v češtině dělaly jazykovou práci a vedly skupinky, které přenášely opravy. Vedoucí sestra kontrolovala pravopis a opravovala ještě jeden průklep, ostatní podle jejích pokynů opravovaly dva až tři exempláře. Sestry znalé cizích jazyků překládaly. Protože všichni tuto činnost mohly sestry vykonávat jedině ve svém volném čase, to je po práci u pacientů či v provozu ústavu a po všech povinnostech řádových, vznikla ve Slatiňanech jakási samizdatová manufaktura, písařská dílna, z níž vzešel veliký přínos k dílu koncilové obnovy.“²⁶

V oblasti řeholního života byl pro sestru Elišku zcela klíčovým dokument *Perfectae caritatis*. Tento dokument vydal v Římě dne 28. října 1965 papež Pavel VI. a týkal se života a kázně institutů, jejichž členové slibují čistotu, chudobu a poslušnost, a chtěl se postarat o jejich potřeby podle požadavků nové doby.²⁷ To, o co sestra Eliška usilovala již mnohem dříve, o co se snažila, se tímto dokumentem stalo oficiálním postojem církve a sestra Eliška se tak o něj mohla opřít. Dokument požadoval jakousi revizi konstitucí a návrat k duchu zakladatele. V dekretu zaujaly sestru Elišku především dvě myšlenky. Byla to výzva k posílení života komunity spjatého s větší „demokratičností“ než tomu bylo dosud. „Ve věcech, které se týkají celé společnosti, se mají představení vhodným způsobem dotázat svých podřízených a vyslechnout je.“²⁸ Dále to byla výzva k poznání historie a kořenů dané řeholní rodiny a obnově původní horlivosti ve spiritualitě. Jak se s touto výzvou sestra Eliška vypořádala, bylo uvedeno v kapitole 3.

²⁵ Srov. NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Nověna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 22.

²⁶ PIŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 96.

²⁷ Srov. *Perfectae caritatis*, bod 1., vydáno v Římě u svatého Petra dne 28. října 1965.

²⁸ Tamtéž, bod 4.

Pokud se týká samotného řeholního života, i ten se po II. vatikánském koncilu změnil. „Předkoncilní katolická mentalita si libovala ve zdůrazňování zkaženosti zdejšího světa a nutnosti chránit se před jeho nákazou, stejně jako v upřednostňování vnější kontroly před individuální zodpovědností, a řeholní pravidla jsou jedním z jejich nejtýpějších dokladů. Zjednodušeně lze říci, že po přísně kontrolované faktické uzavřenosti doporučené Tridentským koncilem zdůraznil II. vatikánský koncil jakousi vnitřní distanci od běžných světských záležitostí, která nebrání nejrůznějším kontaktům (samozřejmě podle charakteru jednotlivých řeholních institutů) a staví do nového světa otázku klauzury a podobných záležitostí, aniž by je však rušila. Narůstající rozpor mezi měnící se mentalitou společnosti, jejímiž dětmi řeholnice i po svém vstupu do kláštera zůstávaly, a stávajícími disciplinárními předpisy, jež se postupem času stávaly neudržitelnými a byly po malých krůčcích uvolňovány, dokud nenastal zásadní obrat v podobě svolání koncilu.“²⁹ Dále je zajímavé, že „ve srovnání Školských sester sv. Františka s ostatními školskými sestrami jiných řádů a kongregací, měly v oblasti klauzury Školské františkanky, které nebyly zatíženy tolik tradicemi minulosti a nikdy si nelibovaly v příliš podrobných předpisech, s otázkami klauzury nejmenší problémy a býval zde vždy větší prostor pro rozhodnutí sestry představené“³⁰. Předpisy k řeholi jistě nutně patří, v pokoncilní době se však začalo více uvažovat o jejich přiměřenosti, o jejich rozsahu a důsledcích. Je tedy vidět, že i prostředí v řeholním životě sestru Elišku disponovalo k přijetí nového pokoncilního ducha.

V dokumentu *Perfectae caritatis* se otevírá nový pohled na zasvěcený život. Ten není již jen pro spásu člověka, ale i směrem ven, řeholníci jsou zodpovědní za spásu světa. V tomto pohledu se jinak žije čistota, chudoba i poslušnost – tedy tři základní atributy řeholního života. Čistota už není jen uzavřenost sloužící k tomu, aby se řeholní sestra nezranila. „Osvobozuje totiž srdce člověka zvláštním způsobem (srov. 1 Kor 7,32–35), aby se více rozhořelo láskou k Bohu a ke všem lidem.“³¹ To dokládá i později Svatý otec František, který říká „zašpiňte si ruce od lidí“. Chudoba by neměla být samoúčelná, ale pojatá jako sdílení. Nejeví se primárně v tom „nic nemít“, ale „dělit se“. To byl zcela nový pohled na chudobu. V poslušnosti zase nejde jen o to, potlačit lidskou důstojnost. Koncil říká, že musí být aktivní spoluprací mezi sestrou

²⁹ JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry v českých zemích v letech 1851-1938 (1950)*, 2. díl. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích a Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2012, s. 282-284.

³⁰ Tamtéž, s. 283.

³¹ *Perfectae caritatis*, bod 12., vydáno v Římě u svatého Petra dne 28. října 1965.

a představenou. Poslední slovo má sice představená, ale není již možné silné jedince ničit, jak to bývalo častou praxí v předkoncilním životě v řádech a kongregacích. „Představení se však budou odpovídat za svěcené duše (srov. Žid 13,17). Ať tedy při plnění svého úřadu dbají na Boží vůli, uplatňují svou autoritu v duchu služby bratřím, aby jim ztělesňovali lásku, jakou je miluje Bůh. Ať vedou podřízené jako Boží děti a s úctou k lidské osobě ať u nich podporují dobrovolnou podřízenost. Proto jim musí ponechat zvláště povinnou svobodu ohledně svátosti pokání a duchovního vedení. Ať vedou své podřízené k tomu, aby při vykonávání svých úkolů a při přijímání nových prací spolupracovali v činné a odpovědné poslušnosti. Představení ať je ochotně vyslechnou a podporují jejich společné snahy pro dobro společnosti a církve; přitom však zůstává nedotčeno jejich právo rozhodovat a přikazovat, co se má dělat.“³²

V neposlední řadě dochází na základě dokumentu *Perfectae caritatis* také ke změnám, které nemají v historii kongregace obdobu, a sice v oblečení sester. „Řeholní oděv je znamením zasvěcení. Ať je jednoduchý a skromný, chudý i slušný. Mimoto ať vyhovuje zdravotním požadavkům, ať odpovídá časovým i místním poměrům a také potřebám služby. Oděv jak mužů, tak žen, který se nesrovnává s těmito směrnicemi, je třeba změnit.“³³ Ukázalo se, že tato záležitost je poměrně citlivá a není tak jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo zdát. Hlavní problém byl v tom, že v době, kdy se o tyto změny sestra Eliška začala zasazovat, nebylo její okolí ještě dost zralé na to, aby je mohlo hladce akceptovat. Narážela především na názory konzervativněji smýšlejících sester a mnoho tím trpěla. Zajímavé je, že negativní vnímání tohoto dokumentu u části duchovních osob bylo ve východním bloku paradoxně ještě ostřejší než v západních svobodných zemích. Důvodem byly především obavy ze všeho nového i to, že starší lidé obecně často křečovitě lpěli na starých formách, protože je považovali za jedinou zbraň proti tlaku ateismu. Sestra Eliška byla tak označována za „světačku“ zavádějící a podporující výstřednosti, dokonce za zrádkyni řádu. To vyžadovalo od sestry Elišky velkou dávku pokory.³⁴

Nakonec to byly právě Školské sestry sv. Františka, které jako první změnilly hábit v porovnání s dalšími obdobnými kongregacemi. Fyzicky došlo především ke zkrácení sukní, takže jiné sestry je označovaly jako „ty s krátkými sukněmi“. Sestra

³² *Perfectae caritatis*, bod 14., vydáno v Římě u svatého Petra dne 28. října 1965.

³³ Tamtéž, bod 17.

³⁴ Srov. PÍŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 108.

Eliška však následky takovýchto kroků na sebe statečně vzala. Církev požaduje, aby šat byl výrazem zasvěcení, ale aby byl prostý, jednoduchý a slušivý. Takové výrazy, které se nám dnes zdají banální, byly ještě před II. vatikánským koncilem v kongregaci naprosto neakceptovatelné. Spor o řeholní šat v dokumentu *Perfectae caritatis* však nehořel jen v kongregaci sestry Elišky a uvnitř české provincie. Projevoval se i na Slovensku a dokonce i mezi zastánkyněmi změn v Československu a konzervativním vedením kongregace v Římě.³⁵

Nutno poznamenat, že v té době se vřelý vztah k lidem v klášterech nijak nepreferoval, čímž sestra Eliška trpěla. V předkoncilní spiritualitě se žárlivě sledoval především vztah řeholnice s Kristem, a pokud existovaly vztahy ven, mimo klášter, taková sestra se dostávala do podezření, že má tzv. zvláštní přátelství s lidmi, že žije příliš pro tyto osoby. Přestože aktivity sester byly mimo klášter veliké a významné (školství), nevstupovaly příliš do života světských lidí. Podali nauku, dali v této oblasti to nejlepší ze sebe ve vzdělávací službě lidem, ale sestra Eliška za tím stále, na rozdíl od tehdejších zvyklostí, hledala ještě člověka samotného.

6.3 V roli generální představené

Sestra Eliška později byla i pro sestry z jiných částí světa postavou, která je překvapovala věrohodností a opravdovostí řeholního života. Došlo u ní k tomu, co poznalo mnoho kvalitně duchovně žijících lidí z Východního bloku při setkání s lidmi, kteří žili ve svobodné společnosti upadající do hmotného blahobytu a konzumismu. Byla vnímána jako nositelka životodárného duchovního proudu, který na Západě již mizel. V té době se na Západě právě mluvilo o tom, že budoucnost a obnova duchovních i kulturních hodnot leží na Východě. Lidé z Východu často nechápali, proč se říká, že Východ je nadějí Západu. Léta nesvobody paradoxně sestru Elišku uchránila od nezdravých proudů konzumismu i dalších.

I v roli generální představené sestra Eliška prosazovala závěry II. vatikánského koncilu, který „vyzýval všechny zasvěcené osoby, aby se vrátily k počátkům a zdrojům své spirituality a odtud odvinuly svou obrodu. Cesta k tomu a následné větší porozumění vyžadovalo ještě něco. Sestra Eliška při konfrontaci s růzností a s obtížemi vzájemného porozumění pochopila, že jeho nedostatek není jen mezi vzdálenými provinciemi, ale je i mezi jednotlivými domy a dokonce uvnitř domů. Vydala se proto

³⁵ Tamtéž, s. 109.

cestou sblížení lidí a vytváření komunit, v nichž si sestry budou vzájemně rozumět. Cestou k tomu pak měl být otevřený dialog.³⁶ Jelikož byla sestra Eliška v té době již zkušeným pedagogem, rozhodla se, že bude zahraničním sestrám vyprávět o sobě a o Československu. Věděla také, že příkaz „jdi!“ i když by byl z pozice generální představené, mnohem slabší, než výzva „pojď!“ a ta je zase mnohem slabší než výzva „pojďme!“. Šla tedy sestrám vlastním příkladem a nesnažila se jim nic složitě vysvětlovat.³⁷ Tato metoda se ukázala jako velice účinná.

Po vizitaci provincií v USA si sestra Eliška zapsala do svého deníku: „Po koncilu musí nutně docházet ke zvrátům. Hledají se nové cesty a to nikdy není snadné. Je nutné, abychom při hledání nových cest zachovaly to podstatné – pro nás je to evangelium. Dívám se na situaci optimisticky. Jsem přesvědčena, že z krize po koncilu vyjde církev očištěná – řeholní život dostane novou náplň, i když bude odlišná od dřívější. Za podstatnou složku v hledání nových cest považuji dialog.“³⁸

Její velikost je v tom, že stejné pokoncilní změny a myšlenky, které realizovala doma v Československu, dovedla, již v roli generální představené, realizovat i v kulturně a politicky zcela odlišném a svobodném prostředí v zahraničí. Nezměnila nic v sobě, snažila se pouze o volbu takové formy, aby změny lidé v tomto prostředí pochopili. V roli generální představené viděla velké rozdíly ve fungování církve v různých zemích. Viděla například, jak církev v Itálii je zklerikalizovaná nebo že v USA je zase velmi vpředu ve vývoji. Ovšem ať se nacházela v jakémkoli prostředí, snažila se vést sestry podle dokumentu *Perfectae caritatis* ke zdrojům a kořenům, k evangeliu samotnému a k ctnostem chudoby, čistoty a poslušnosti v dnešním pojetí.

Další její prioritou bylo zušlechťování vztahů. Dobře si uvědomovala, že společenství stojí na vztazích, nikoli na předpisech. Razila vždy tezi, že čím více existuje ve společenství předpisů, tím více to svědčí o neschopnosti vedení, což opět velmi dobře koresponduje s myšlenkami současného papeže Františka. Autorita musí vycházet zevnitř osobnosti, nikoli pouze z předpisů.

³⁶ Tamtéž, s. 148.

³⁷ Tamtéž, s. 149.

³⁸ NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Novéna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 18-19.

„Sestra Eliška byla vůdčí postavou celé pokoncilní práce v kongregaci. Po celé její funkční období se pracovalo na novém textu konstitucí. Bylo to nespočetně drobných i velkých jednání, obtížných debat a ostrých střetnutí. Eliška nestála jenom jako dozor nad průběhem prací, ale stále byla co nejvíce při nich. Otázky znění nových konstitucí neopustila nikdy, protože na všech svých cestách opatrně, ale usilovně přesvědčovala sestry o potřebných změnách a vysvětlovala, k čemu mají vést. Při práci také sama duchovně rostla a vždy hlouběji pronikala k jádru františkánské spirituality.“³⁹ Z toho je vidět, jak její františkánská spiritualita úzce souzněla se závěry koncilu.

„Když sestra Eliška skládala na XV. generální kapitule svůj úřad, byl text konstitucí připraven, kapitulou schválen a odeslán Posvátné kongregaci pro řeholníky. Nový pokoncilní text konstitucí měl by být vždy propojen se jménem Velebné matky Elišky Pretschnerové a toto její dílo, ke kterému spojila tolik sester a kterému dala směr i náboj, mělo by ji přiřadit k postavám zakladatelek kongregace. V roce 1979 byla na mezinárodní konferenci generálních představených františkánských kongregací mužů a žen III. regulovaného řádu sv. Františka zvolena do byra, které bude dohlížet na práci komise zvolené pro vypracování pokoncilní řehole. Zde pracovala sestra Eliška přes tři roky až do března roku 1982, kdy byla práce hotova. V dubnu 1983 pak Svätý otec Jan Pavel II. schválil se zpětným datem 8. prosince 1982 novou *Řeholi a život bratří a sester III. regulovaného řádu sv. Františka*.“⁴⁰

6.4 V oblasti ostatních řeholí a zejména práce v Sekretariátu řeholních společenství

Léta politického uvolnění v Československu chápala sestra Eliška jako velkou výzvu, která se nesmí propásnout. Možná již tušila, že toto uvolnění nemusí být definitivní ani trvat dlouho. Situace se zdála být vhodná ke splnění požadavku dekretu *Perfectae caritatis*, a tak se tedy okamžitě zapojila do úsilí o vytvoření centrálního orgánu pro porady a vedení řeholního života. Jednalo se o konferenci vyšších řeholních představených. Poloilegálně byly navázány kontakty mezi jednotlivými řády a kongregacemi působícími na našem území a byl vytvořen Sekretariát řeholních společenství. Právě Slatiňany, kde tehdy sestra Eliška působila, se staly místem mnohých důležitých setkání hlavních organizátorů akce, protože sestra Eliška je dala s velkou

³⁹ PIŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 181-182.

⁴⁰ Tamtéž, s. 182.

osobní statečností k dispozici. Byl to především otec Jan Baptista Bárta OFM, který se po 16 letech vrátil z vězení, kde v tvrdých podmínkách promýšlel, jak žít řeholní život v situacích, kdy jsou všechny zevní struktury zničeny. Dále zde působil otec Ambrož Svatoš OP a otec František Šilhán SJ. Sestra Eliška se starala o získávání informací, po zpracování je obětavě se svou komunitou rozepisovala a rozesílala dál. I přes dobu uvolnění byly mnohé akce nelegální a trestné. Například už jen to, že se scházeli kněží, kteří prošli dlouhou dobou vězení a byli tak jako podezřelí stále sledováni nebo to, že se zde setkávali lidé, kteří do různých řádů vstoupili v minulosti tajně a byli tajně vysvěceni. To vše byly trestné činy, u kterých hrozily mnohaleté trestní sazby. Sestru Elišku samozřejmě napadalo, jak by obstála při případném zatčení a výslechu. Přestože dospěla k závěru, že by pravděpodobně selhala, tuto cestu nastoupila a vytrvala na ní, protože si uvědomovala naléhavou potřebu církve. Opírala se při tom o bezvýhradnou důvěru v Krista. To však nebylo jediné, čemu musela čelit. I z vlastních řad byla často kritizována jinými spolusestrami, že těmito riskantními činy může přivést zkázu celé kongregace, a byly to závažné argumenty. Tento problém řešila tím, že mnohé věci před spolusestrami zatajila. Činila to však s krajním odporem, protože to považovala za provinění proti pravdě, ke které patří i otevřenost, bylo to i proti její přirozenosti. Musela si vybudovat žebříček hodnot a usoudila, že musí chránit bezpečí těch sester, které by podobnou psychickou zátěž neunesly.

Sestra Eliška byla zvolena 7. dubna 1968 do přípravného výboru Sekretariátu řeholních společností. Podle neúplného archivu konference (archiv bylo nutno z velké části zničit) nebyla jen sekretářkou, ale byla jednou z vůdčích osobností a vnášela do celé práce jeden výrazný prvek. Byl jím mimořádný zájem o dokumenty II. vatikánského koncilu a jejich naplňování. V konferenci však sestra Eliška musela čelit dalším problémům. Vzhledem k tomu, že zúčastnění byli většinou silné osobnosti, které navíc dlouho žily bez možnosti spolupracovat, hrozilo neustálé nebezpečí stětů autoritativně vystupujících jedinců. Byla to právě sestra Eliška se svým darem sjednocování a osobním charismatem, která tyto problémy překonávala. Mohla vést druhé ke spolupráci zejména proto, že sama vždy ustupovala do pozadí, i protože vždy a za všech okolností hájila Krista a církvev. Nikdy neobhajovala násilně svůj názor. Z jejího deníku vyplývá, že v dlouhých modlitbách a meditacích na kolenou před svatostánkem, dovedla najít vždy to, co bylo podstatné. Jedná podle zásady, já se musím zmenšovat, aby On mohl vyrůstat v mém životě. Žije i podle další myšlenky z Písma,

a sice podle verše žalmu č. 115: „Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav pro své milosrdenství a pro svou věrnost!“ Uvědomila si totiž jednu klíčovou věc, a sice že nejde v jejím životě o ni samotnou, ale o především oslavu Boží.

Ruku v ruce s prací na vytvoření konference se věnovala naplňování myšlenek vzešlých z II. vatikánského koncilu, od kterého mnohé očekávala. Začala již dříve modlitbami za koncilní otce, nyní však narážela na cenzuru zpráv z koncilu, a to nejen ve sdělovacích prostředcích, ale i uvnitř církve, kde kolovaly jen zlomkovité zprávy vytržené navíc z celkového kontextu. Proto Eliška začala zaznamenávat zprávy ze zahraničních rádií, snažila se je rozšiřovat, ale také vytvořila ve Slatiňanech s podporou těch sester, které pro dílo nadchla, jakousi překladatelskou i a rozmnožovací buňku.⁴¹

Dále pak nesmírně podpořila práce na překladu a přípravě jak liturgických textů, tak českého breviáře.

Sekretariát řeholních společností vznikl 7. dubna 1968 při jednání řeholníků a řeholnic na Hradišti, okres Znojmo, o Květné neděli. Byla to pohotová reakce, protože jeho zakladatelé již tehdy tušili, že nemohou ztrácet čas. Skutečně neměl oficiálně dlouhého trvání, protože jeho činnost byla zakázána již v listopadu 1970. Jeho aktivita však byla o to intenzivnější. V Sekretariátu se spojilo více řádů a jejich představitelé, kterým šlo o život, riskovali, aby uskutečnili tyto cíle. Chtěli, aby řeholní život dále žil. Z tohoto důvodu žádali Ministerstvo kultury o schválení tohoto nově vzniklého Sekretariátu a schválení skutečně docílili. Sekretariát tvořilo 16 zástupců mužských a ženských řeholí – po osmi členech, Češi i Slováci). Jedním z nejaktivnějších členů byla i sestra Eliška.

Sekretariát měl následující úkoly:

- Spojit řeholní rodiny neboť se předem tušilo, že Komunistická strana Československa pod vedením Alexandra Dubčeka pravděpodobně nezvítězí a vývoj půjde nazpět.
- Připravit materiál pro navrácení majetku církvi, než přijde předpokládaná normalizace.

⁴¹ Tamtéž, s. 96.

- Implementovat koncilní dokumenty do života farností a řeholních rodin. Zde se jednalo především o dokument *Lumen gentium*, v oblasti liturgie o dekret o posvátné liturgii *Perfectae caritatis, Dei verbum* a *Gaudium et spes*.

Aby se uskutečnily závěry koncilu, jednou z věcí bylo i učit a evangelizovat společnost. Františkán otec Jan Baptista Bárta OFM napsal po důkladném promyšlení ve vězení tzv. *Malou teologii*. Kdyby například každá z tisíce sester nastudovala tuto *Malou teologii* a učila z ní přibližně pět dětí v rodinách, docílilo by se obrovské evangelizace rodin. Sekretariát tak reagoval na změněnou politickou situaci, aby byl zase případně připraven na situaci, která byla před tím. Když pak opravdu přišla normalizace, už byly cíle rozjeté a nešlo je zcela zastavit.

Sekretariát rovněž organizoval přepis a rozmnožování denní modlitby církve (*Breviáře*) pro všechny řeholní rodiny, který do té doby byl pouze latinský, společně s dalšími koncilními dokumenty v rámci konstituce II. vatikánského koncilu *Sacrosanctum concilium*. Vše bylo šířeno v podobě samizdatu. Ve Slatiňanech byla sestrou Eliškou vybudována tajná dílna, kde se vyhotovovaly samizdatové výtisky, na jejichž psaní se podílela především sestra Eliška. V té době byl velký problém se sháněním papírů a blan, na které se psalo. Odběr většího množství takového materiálu byl vždy podezřelý, proto byla na místě velká obezřetnost a nutná i jistá vynalézavost, schopnost improvizace. Sestra Eliška spolupracovala v této oblasti také s laikem Miroslavem Tomkem z Prahy, který zajišťoval dovoz originálů dokumentů koncilu a vůbec náboženské literatury z Říma do Sekretariátu. Sestra Eliška ho rovněž finančně podporovala. I on však, jak lze dohledat v archivech, časem za svou činnost zaplatil zatčením.

Sestra Eliška měla zvláštní dar, že uměla své spolupracovnice a spolupracovníky i další lidi kolem sebe povzbuzovat a předávat jim své nadšení pro koncil. Usnadňoval jí to fakt, že koncilem a jeho myšlenkami hluboce žila.

Podle archivů byl účel sekretariátu následující:

- Zastupovat řeholní společnosti na biskupských konferencích a v jednání se státem.
- Vytvořit společnou základnu, na níž by byly jednotně řešeny zájmy a požadavky řeholních společností.
- Vést všechny řeholní společnosti k vzájemnému poznání a spolupráci.

- Registrovat a koordinovat kulturní činnost řeholních společností, zejména činnost překladatelskou.
- Sestavení pozitivního programu řeholních společností, který by po schválení biskupy byl předložen věřícím.
- Svolávat zástupce řeholních společností nejméně jednou za půl roku, v naléhavé potřebě častěji.

Veškeré jednání zástupců řeholních společností se neslo v duchu touhy po vzájemném poznání, sblížení, spolupráci a po společné základně, na níž by byly řešeny zájmy všech, ovšem v intencích II. vatikánského koncilu, a ve vědomí odpovědné služby všemu Božimu lidu. V květnu 1968 bylo podáno 900 přihlášek sester na katechetické kurzy a asi 900 na kurz Malé teologie – přání II. vatikánského koncilu – formace řeholníků (dekret *Perfectae caritatis*).

Ve zkratce uvedu alespoň částečný přehled aktivit Sekretariátu řeholních společností.

V červnu 1968 se ve Slatiňanech uskutečnily 3 kurzy vedení dívčího Junáka a také porada sekce pro Malou teologii. Dílu Koncilové obnovy v Praze dodány k tisku katecheze pro 5 – 7leté děti (formace dětí a dále i mládeže). V červenci 1968 byl otevřen Katechetický kurz Osek, v srpnu pak Katechetický kurz Skalice. Dne 16. srpna 1968 bylo podáno memorandum o nezákonném postupu proti řeholníkům Nejvyššímu soudu a generálnímu prokurátorovi. V září 1968 Sekretariát řeholních společností nabízí kurzy pro magistry kandidátek, novicек, junioreк v rámci pokoncilní formace. Jedná se o pomoc pokoncilní obnově. Přihlášeno bylo 142 sester. V září 1968 byl uspořádán Katechetický kurz Slatiňany a Katechetický kurz Janské Lázně a dále v tomto měsíci byla zaslána urgence na povolení přijímat řeholní dorost. V říjnu 1968 byl připraven k tisku tzv. *Jožkův deník* – volné katecheze pro 9 – 12leté děti, rovněž byl připraven k tisku *Malý katechismus*. Dochází rovněž k vytištění informací Sekretariátu pro nekřesťany o katolické víře *Naše naděje*. Probíhá další katechetický kurz v Janských Lázních, Choryni, v listopadu proběhly katechetické kurzy v Mariánských Lázních. Koncem roku pak v Hradišti u Znojma a opět v Mariánských Lázních, dále i v Hradci Králové. Zajímavé je, že k prosinci 1968 absolvoval katechetické kurzy velký počet sester, celkem 759.

V roce 1969 pokračoval Sekretariát řeholních společností organizováním dalších katechetických kurzů a začátkem roku vyšel *I. semestr Malé teologie*. Dne 28. února 1969 však Sekretariát oznámil, že katechetické kurzy už dále nebudou pokračovat v této duchovní pomoci a doporučil účastnit se kurzů diecéze. Půjde už jen o vnitřní formaci řeholí.

V roce 1970 se uskutečnila schůze 30 zástupců mužských řeholních řádů v Praze a delegace kněží navštívila všechny biskupy, aby na biskupské konferenci zvali zástupce vyšších řeholních představených. Fary se obsazují řeholníky a ti provádějí i výpomoc na jiných farách, nabízí diecézím farní kolektivní pastorační. Byla ustavena teologická komise, kterou vedl Oto Mádr. V rámci pokoncilních změn se Sekretariát snažil o zkvalitnění duchovního života sester formou exercicií, dovolených apod. V říjnu vydává Sekretariát na základě iniciativy sestry Elišky *Memorandum České katolické charitě*, aby pomohla při formaci sester podle požadavků koncilu, jak naplňovat výnosy II. vatikánského koncilu. Principiální pohledy a jejich upřímné přijetí (řeholemi i Charitou) vnáší do spolupráce katolické jasno a přímot. Dopis kanovníku Janu Márovi z České katolické charity podepsala za Sekretariát sestra Eliška Pretschnerová 20. října 1970. S přáním pokoje a všeho dobrého, v důvěře, že si katolická charita s katolickými řeholemi katolicky porozumí.

Činnost Sekretariátu řeholních společností však neměla dlouhého trvání. Dne 23. listopadu 1970 byli zástupci Sekretariátu, tedy jak mužských tak ženských řeholí, pozváni Ministerstvem kultury, resp. jeho Sekretariátem pro věci církevní na schůzku. Mezi představiteli řeholních společností byla i sestra Eliška Pretschnerová. Na schůzce bylo těmto zástupcům oznámeno, že Sekretariát řeholních společností prováděl neoprávněnou činnost a že v důsledku toho se jeho další činnost zastavuje. Toto sdělení bylo údajně učiněno na základě rozboru situace řeholních společností od roku 1949 a s přihlédnutím k nové interpretaci rozhodnutí Generální prokuratury ze dne 29. listopadu 1968. Zajímavé je, že z dalších jednání vyplynulo, že stát toleruje u ženských řeholí jejich práci sociální a charitativní, a vyšší představené ženských řeholních společností mohly svou funkci vykonávat se státním souhlasem, mohly řešit problémy svých společností z vlastní iniciativy a k zabezpečení řeholního života. To znamenalo, že mohly pořádat například exercicie, různé odborné kurzy, školení nebo prohlubování řeholního života v duchu II. vatikánského koncilu, ovšem za účasti odborníků schválených příslušnými ordináři a oprávněných k této spolupráci na základě

státního souhlasu. Na druhou stranu vyšší představitelé mužských řeholí státní souhlas k vykonávání své funkce neměli a mohli se pouze uplatňovat v duchovní správě jako ostatní řeholní kněží nebo jako spirituálové řeholních sester.

Dne 16. listopadu 1970 tak dochází k definitivnímu zastavení činnosti Sekretariátu, proto v únoru roku 1971 dochází na setkání zástupců mužských a ženských řádů a kongregací v Praze (25 mužských řádů a kongregací a 60 zástupců ženských řádů a kongregací) k přípravě podnětu pro Generální prokuraturu a ústavní orgány proti porušování zákonnosti.

V letech 1985 – 1988, po návratu sestry Elišky z Říma, se podávají opět žádosti o povolení řeholního dorostu.

6.5 V oblasti liturgie

Významnou částí práce sestry Elišky v Sekretariátu řeholních společností byla oblast liturgie. Sestra Eliška byla nadšena liturgickou reformou, kterou zavedl II. vatikánský koncil. Opírala se především o konstituci o posvátné liturgii *Sacrosanctum concilium*. „V Čechách šlo přinejmenším o dva body, které byly navíc i z hlediska národních dějin velkým převratem. Prvním bylo přijímání pod obojí, které na dlouhou dobu několika staletí bylo symbolem duchovního rozštěpení národa na tradici husitskou a katolickou. Druhým pak bylo zavedení národního jazyka v liturgii, což mohutně potvrzovalo cyrilometodějskou tradici.“⁴² Liturgická reforma byla jedinou oblastí ze závěrů II. vatikánského koncilu, která se dala v tehdejší Československu uskutečňovat, protože státní moc nekladla tak velké překážky tomu, co se dělo uvnitř kostelů. Přesto její prosazování nebylo bez problémů, jednalo se především o dva hlavní.

Za prvé, mnoho kněží se tehdy obávalo projevit větší náboženskou aktivitu, aby na sebe zbytečně neupozorňovali. Měli za to, že by provedení příslušných liturgických změn mohlo upozornit státní orgány na to, že farnost je živá a činorodá. Obava to nebyla bezdůvodná, neboť snahou režimu bylo právě umrtvování života církve. Kdo byl příliš aktivní, začal být sledován a pokud se jednalo o kněze, vystavoval se nebezpečí odnětí státního souhlasu s kněžskou službou, případně i trestnímu stíhání.

⁴² Tamtéž, s. 95.

Za druhé, rovněž mnoho kněží nechápalo dostatečně význam změn v liturgii a byli proti novotám. Nebyli sami, i řada starších laiků projevovala proti změnám odpor, který vyplýval z jejich zažitého stereotypu. Někteří lidé se rovněž báli o ztrátu osobního usebrání při mši svaté, v pozadí však obvykle stála obava o jejich anonymitu a soukromí. Sestra Eliška však v duchu koncilu upozorňovala stále na potřebu být spolu, na vycházení ze sebe a na to, mít zájem o druhé. Mnoho svědků dokládá, že sestra Eliška horlivě přesvědčovala jak kněze, tak laiky o potřebě liturgických změn schválených koncilem a v mnoha případech přispěla k jejich prosazení. Její deník ukazuje, jak spory s takovými liknavými kněžími prožívala. Řešila rozpor mezi, na jedné straně, poslušností vůči kněžské autoritě, na druhé straně věděla, že je nutné a potřebné změny schválené koncilem prosazovat. Tento rozpor řešila svým obvyklým způsobem – modlitbou před svatostánkem a prosbou o dar rozlišení mezi lidskou postavou kněze a důstojností kněžství. Modlila se za vnuknutí způsobu, jak danou situaci řešit. Důvodem snahy sestry Elišky o prosazení reformy nebylo pouze to, že byla schválena koncilem, ale i to, že ona sama vždy hluboce prožívala eucharistickou oběť a toužila po tom, aby byla co nejnaterněji prožívána. Proto chtěla, aby byla mše svatá sloužena důstojně, radostně a v prožitku bratrského společenství. Velmi jí proto vadila formálnost a odbývání liturgie.

Slatiňanské sestry byly zásluhou sestry Elišky první v naší republice, které začaly prožívat liturgii veřejně podle směrnic II. vatikánského koncilu. Sestra Eliška jasně viděla velký evangelizační přínos liturgické obnovy. Několikrát prosila při setkání vyšších řeholních představených o sestry, které by pomáhaly Liturgické komisi při opravách a opisování textů pro lekcionáře a pro *Breviář*. Bohužel neuspěla, proto vybrala sestru z vlastních řad, aby pomáhala při této záslužné práci. Celkem se u této práce vystřídalily čtyři sestry. Ty, které ještě žijí, na tuto dobu velmi rády vzpomínají, přestože práce pro opakované přepisování navrhovaných textů byla náročná a bydlení v podmínkách budovy arcibiskupství, kde pracovaly, bylo velmi prosté a jednoduché. Sestra Eliška smýšlela tak, že františkáni milují církve, a proto by jí měli sloužit oddaně a věrně. K tomu vedla i sestry.

Jedním z prvních míst, kde uváděla sestra Eliška novou liturgii do života, byla kaple ve Slatiňanech. „Bylo to pro Elišku neskutečné, protože mnohé sestry nebylo jednoduché přesvědčit o potřebě a významu změn. Eliška však uměla změny nejen dobře vysvětlit, ale strhávala své okolí tím, jak ukazovala, že nové formy nejsou

samoúčelné, ale že vedou k hlubšímu prožitku, k větší účasti na mši svaté a hlavně k bližšímu setkání s Kristem svátostným a Kristem vítězným. Její dlouho se datující touha po nejužším spojení s Kristem dostala volnost a směr. Sestra Eliška jako by už čekala připravena u dveří, které se náhle otevřely.⁴³

Tato činnost v přestavbě kaple ve Slatiňanech však zdaleka nebyla jedinou v zavádění nové liturgie. Vyšla i mimo svou kongregaci a navštěvovala ve farnostech kněze, se kterými o nové liturgii rozmlouvala, diskutovala, přesvědčovala je. Na jedné straně cítila autoritu kněží, na straně druhé však byla neúprosným kritikem, pokud viděla horší kvalitu, čistotu a důstojnost bohoslužeb.

V roce 1958 zakoupila sestra Eliška pro sestry v důchodu, které již nemohly pracovat, polorozbořený barokní zámeček v Hoješíně. Těžkou fyzickou prací sestry v čele s Eliškou zámeček přebudovaly. Ve spolupráci s kněžími a umělci přebudovala sestra Eliška posvátný prostor zdejší kaple podle pokynů liturgické reformy II. vatikánského koncilu. To se neobešlo bez problémů. „Využila ochoty mladých, křesťansky orientovaných umělců a postarala se o odborně kvalitní řemeslné provedení. Narazila na odpor starších sester vedených místní představenou, sestrou Anunciátou, kterým se postavil po bok konzervativní P. Alfons Hutař, jenž byl jejich duchovním. Sestra Eliška vedla práce na kapli ze Slatiňan a tak o názorech sester nebyla náležitě zpravena. Sestry se jí v pokrytecké poslušnosti o ničem nezmínily a kapli chválily. P. Hutař s obdobnou neupřímností prohlásil, že vybudování kaple je záležitostí sester. Přitom si však všichni stěžovali tam, kde to mohlo mít odezvu a silný dopad. Sestra Eliška byla udána u biskupského vikáře v Chrudimi P. Miroslava Bartla, muže zapleteného s tajnou policií a servilně i přátelsky kolaborujícího s okresním církevním tajemníkem. Pomluvy o podivných novotách byly nepříjemné, pomluvy o obrovských finančních nákladech byly nebezpečné.“⁴⁴

Tato situace nakonec v roce 1966 vyústila ve společnou návštěvu P. Bartla a církevního tajemníka v Hoješíně. Následovaly výměny dopisů mezi biskupským vikářem a sestrou Eliškou, ve kterých se snažila vše trpělivě vysvětlit. P. Bartl však mezi tím poštlval proti Elišce další kněze, udání na ni se dostalo i na kolaborující organizaci Pacem in Terris a Českou katolickou charitu. Ovšem krajský církevní

⁴³ Tamtéž, s. 96. – 97.

⁴⁴ Tamtéž, s. 97. – 98.

tajemník po osobní návštěvě překvapivě kladně ocenil moderní umění v kapli. Kromě toho se za sestru Elišku postavil také kapitulní vikář královéhradecké diecéze. Spor poté utichl.⁴⁵

6.6 V oblasti laické

Sestra Eliška ovlivňovala svými prokoncilionními myšlenkami i mnohé laiky a civilní osoby, se kterými se náhodně, spíše však řízením Božím setkávala. Za všechny jako příklad na dokreslení uveďme výňatek svědectví Jany Lacinové: „Prohlašuji, že to byla sestra Eliška, kdo nás seznámil s jednáními na koncilu, se vším tím krásným, co se tehdy v církvi dělo. Zachránila moji víru. To vše, tehdy v církvi nové, jsem niterně pociťovala jako správné. Moje radost z toho všeho byla nepopsatelná. Kdyby však nebylo toho zázračného setkání se sestrou Eliškou, to vše bych vůbec nevěděla. Když jsem potom v roce 1967 přišla studovat do Prahy na vysokou školu, byla jsem člověkem natolik nadšeným, že vše, co potom přišlo: Pražské jaro a další události – prožívala jsem tak na nadšeně, hluboce a intenzivně, že toto moje nadšení dosud nevyprchalo.

„Zcela živě si vzpomínám na konkrétní okamžiky z našich návštěv Slatiňan. Jednou jsme šly např. s mojí sestrou a sestřičkou Eliškou po krásně udržované klášterní zahradě a sestra Eliška nám říkala, že to vše, co přišlo v padesátých letech, církev potřebovala. Ona to řekla s takovou prostou přímostí, že bych to nikdy nečekala od člověka, který sám na sobě a kolem sebe to utrpení zakouší. Já sama jsem např. nepřekonalá jistou hořkost, že jsem kvůli chození do kostela nemohla na studie a že až po tříletém učebním poměru jsem mohla studovat.“⁴⁶

⁴⁵ Tamtéž, s. 98. – 100.

⁴⁶ neoficiální publikace „*Jak jsme znaly i neznaly osobnost naší spolusestry SM Elišky Pretschnerové OSF^c*“. K dispozici u Školských sester svatého Františka, s. 29.

7 Závěr – význam reflexe II. vatikánského koncilu sestrou Eliškou pro dnešní život a prožívání františkánské spirituality v dnešní době – shrnutí a dnešní aktuálnost

Závěrem je možno říci, že sestra Eliška si přes veškeré problémy dějinné i osobní dokázala zachovat jasnou a pozitivně laděnou osobnost, což ji stálo nemalé úsilí a vyžadovalo celoživotní boj. Pokud bychom měli shrnout její zásluhy, bylo by jich mnoho. Na prvním místě, v kontextu této práce, je třeba říci, že se zasadila výrazným způsobem o prosazení liturgické reformy v duchu II. vatikánského koncilu v tehdy komunistickém Československu, což vyžadovalo nemalou osobní statečnost, a co je nejpodstatnější, i schopnost strhnout ostatní vlastním příkladem.

Samozřejmě nemůžeme pominout ani bezpočty dobrých skutků, které konala naprosto neokázale jako ten, kdo oslavuje Boha v každodenním životě slovem i skutkem. To je i její příklad pro současnost. Kromě toho na třech místech svého pracovního nasazení v obtížných podmínkách komunistického režimu zásadním způsobem přispěla ke změně zdravotnického zařízení, v němž pracovala, a dovedla je k opravdu křesťanské humanitě. Vybudovala starobinec pro přestárlé sestry i proti státním orgánům církvi zcela nepřátelským. S velkým osobním nasazením budovala zprvu pololegální, později legální, ale v zápětí zakázanou síť představitelů řádů v komunistickém Československu, což přispělo podstatným způsobem k přežití církve v dobách útlaku. Vždy podporovala kněze a další osoby stíhané komunistickou policií a justicí. V neposlední řadě také zachránila jednotu kongregace Školských sester III. řádu sv. Františka, která byla v nebezpečí rozdělení vlivem vývoje v různých částech světa a současně přispěla k vyřešení napětí, které z dob oddělení české Kongregace Školských sester III. řádu sv. Františka od Kongregace Školských sester III. regulovaného řádu sv. Františka ve Štýrském Hradci stále trvalo. Obě společenství dokázala dovést k sesterské spolupráci.

Bez zajímavosti není ani nevídaná flexibilita sestry Elišky. Ve svém životě musila několikrát překonat potíže spjaté s radikálními změnami prostředí, ve kterém působila. Přejít z nesvobodného a zaostávajícího Československa do svobodného a rychle se rozvíjejícího světa západní Evropy a USA a opětný přechod zpět. Nemalou zátěží pro ni byla i skutečnost, že své dětství prožila v patriarchální společnosti 19. století a dožila se elektronické éry a společnosti tímto formované. Vždy se dovedla se změnami obdivuhodně vypořádat.

Zcela v duchu II. vatikánského koncilu se se stejnou láskou obracela bez rozdílu zcela ke všem, nedělala rozdíly mezi lidmi, ať už se jednalo o členy řádů, laiky, kněze, politické představitele nebo například postižené. Chtěla mít církev otevřenou pro všechny. Sílu čerpala vždy ve svém sepětí s Kristem vedoucí až k mysticky intimním modlitbám před svatostánkem. Prvotní bylo pro ni vždy evangelium, které mělo přednost přede vším ostatním, například i před řádovými předpisy, což bylo svým způsobem zcela revoluční myšlení.

Poselství sestry Elišky pro dnešní dobu je pozoruhodné mimo jiné tím, jak souznívá s myšlením současného papeže Františka a vůbec se spiritualitou církve dnes. To co je dnes v této oblasti samozřejmé, v době, kdy byla sestra Eliška mladší, samozřejmým vůbec nebylo (viz její vztah k laikům mimo klášter). Sestra Eliška vlastně, po příchodu II. vatikánského koncilu, získala od nejvyšší autority jistotu, že její pohled na spiritualitu, na svět, na řeholnice byl a je správný. Profesor Petr Piťha si ve své publikaci *Přišla jsem vám sloužit* rovněž všímá, že jakmile koncil začal, sestra Eliška nabrala jakoby nový dech. Souznění s dnešním papežem Františkem je vidět i v některých jeho kázáních: „Nezapomínejme na krásu společného putování s lidem. Povzbuzuji vás proto, abyste vyšli a šli vstříc druhému, otevírali dveře a chodili do rodin, k nemocným, mladým, starým, tam, kde žijí, hledali je, byli po jejich boku, byli jim lidsky nablízku, podporovali je, slavili s nimi liturgii prostého života. Zvláště krásné je doprovázení rodin, které přivádějí na svět děti a vychovávají je. Kéž jdeme společně dál, oživování láskou k Pánu, jeho svaté církvi a ke každému člověku.“⁴⁷ Dokresluje to dobře publikace *Novéna se sestrou Eliškou*, na kterou dal imprimatur Jan Vokál, biskup královéhradecký dne 18. června 2015 v Hradci Králové a kterou sestavila sestra Zdislava Nosková OSF, postulátorka beatifikačního procesu sestry Elišky. V této publikaci obsahuje text každého dne novény tři části: svědectví o sestře Elišce, úryvek z deníku sestry Elišky a příslušný úryvek z kázání či myšlenek papeže Františka.

Myšlenky služebnice Boží Elišky Pretschnerové jsou tak nosné i dnes. Důkazem toho je, že byl zahájen 1. června 2001 u této sestry beatifikační proces. Procesem blahorečení církve poukazuje na cestu prošlapanou uvedeným božím služebníkem a říká, že je to příklad hodný následování pro všechny.

⁴⁷ NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Novéna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 8.-9.

8 Seznam použité literatury a pramenů

- BALÍK, S., HANUŠ, J.: *Letnice dvacátého století, Druhý vatikánský koncil a české země*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 279. ISBN 978-80-7325-268-7.
- BENDO VÁ, Zuzana. *Eliška Pretschnerová – odvaha k řeholní syntéze a umění duchovního přemostování* (diplomová práce). Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie, 2015, 71 s. Dostupné také online na: WWW: http://www.theses.cz/id/9k0x5q/Elika_-_finln_prce.pdf.
- *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 2. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s.
- FIALA, P., HANUŠ, J. *Koncil a česká společnost*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, 185 s.
- *Gaudium et spes: o církvi v dnešním světě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1969, 123 s.
- HANUŠ, Jiří. Koncilní změny v českém prostředí: úvodní poznámky o možnostech reformy místní katolické církve. *Studia historica Brunensia*. 2011, 58(1), s. [75]-95. ISSN 1803-7429. Dostupné také online na: WWW: <http://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/115869>.
- HANUŠ, Jiří. Přijímání II. vatikánského koncilu v českém prostředí: předběžné poznámky k budoucímu výzkumu. *Kontexty*. 2010, 2(4), s. 14-18. ISSN 1803-6988.
- JAKŠIČOVÁ, Dana: *Dcery své doby? Školské sestry v českých zemích v letech 1851-1938 (1950), díl 1. a 2.* České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích a Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2012, 719 s.
- *Lumen gentium: věroučná konstituce o církvi*. 1. vyd. Praha: Scriptum, 1992, 71 s. ISBN 80-85528-07-X.
- neoficiální publikace „*Jak jsme znaly i neznaly osobnost naší spolusestry SM Elišky Pretschnerové OSF^c*“. K dispozici u Školských sester svatého Františka, 48 s. Dostupné také online na: WWW: <<http://www.eliskaosf.cz/kni-eli.pdf> >
- NOSKOVÁ, Zdislava. Ona je svatá všedního života In *Katolický týdeník*. 2014, 25(5), s. 4. ISSN 0862-5557.

- NOSKOVÁ, Zdislava OSF: *Novéna se sestrou Eliškou*. Vydal Jiří Brauner, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2015, 27 s.
- *Perfectae caritatis*. Praktická měřítká přizpůsobené obnovy, vydáno V Římě u svatého Petra, 28. října 1965.
- PIŤHA, Petr: *Přišla jsem vám sloužit*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, 108 s. ISBN 978-80-7195-247-3.
- RICHTROVÁ, Dolores: - *Kongregace Školských sester svatého Františka. Ženské řehole za komunismu (1948-1989) : sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze*. Uspořádal Vojtěch Vlček. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 344-394.
- BÁRTA, L. (ed.). Přišla jsem vám sloužit (rozhovor se Zdislavou Noskovou) In *Informace královéhradecké diecéze, ročník XIII/2013*. Dostupné na: WWW: <http://www.bihk.cz/repository/files/_ke-stazeni/IC/ikd-2013/ikd5-2013-web.pdf>
- FABÍKOVÁ, B. Život školských sester sv. Františka v době totalitního útlaku In *Školské sestry sv. Františka Česká provincie*. Dostupné na: WWW: <<http://www.sestry-osf.cz/totalita.htm>>
- Presentace o životě sestry Elišky v USA v r. 2015 In *Školské sestry sv. Františka Česká provincie*. Dostupné na: WWW: <<http://www.eliskaosf.cz/nova-etap-15.htm>>
- Proces blahořečení Elišky Pretschnerové zahájen In *Církev.cz* Dostupné na: WWW: <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/proces-blahoreceni-eli-ky-pretchnerove-zahajen/>>